

Гізер Морріс — уродженка Нової Зеландії та авторка захопливих книжок про стійкість і надію, що стали світовими бестселерами. У 2003 році, працюючи у великій державній лікарні в Мельбурні, вона зустріла літнього пана, у якого «була історія, варта того, щоб її розповісти». День, коли Гізер познайомилася з Лалі Сохоловим, змінив життя їх обох.

Розповідь Лалі стала основою дебютного роману «Топтуювальник Аушвіць», продажі якого становили 6 мільйонів примірників. Продажі наступної книжки Гізер Морріс, «Подорож Цильки», перевищили 1 мільйон примірників по всьому світу. «Обіцянка сестер» — третій роман авторки.

1864 з'ї — Мамі — Лалі

Дякую за силу та надію, яку ви пронесли крізь найтемніші часи історії, щоб разом із люблячими родинами множити життя на новій землі й надихати нас усіх.

Миші з'ї — Ізюк з'ї — Зітті з'ї

Ви мали власні історії викликання. Історії сміливості, надії, любові та втрати родини. Вас любили три наймовірні жінки й сім'ї, які ви започаткували.

Каролу (Карі), Йосефу (Йоссі) — Хаї, Юдіт (Дітт) — Оледу (Оай), Доріт

Ви вирости, слухачми історії своїх батьків. Ви збагатилися кількою витривалістю, стійкістю, мужністю та відданістю, щоб розділити з ними минуле, тож ніхто з нас ніколи його не ЗАБУДЕ.

Ренді, Роніт, Тем, Йоссі, Джозефу

*Ессю, Аміаду, Хагіт — Ноа, Анат — Аялі, Аміру,
Аріелі — Деніелу, Рут, Боазу — Лі Ору, Нолі*

Пініні, Галілу, Едану, Елі, Аларі, Діну, Манору, Алоку, Ясмин

*Шарі, Тамар — Кармель, Елві — Мааян — Дорону, Офіру,
Маору — Рафаеля, Ілану — Ромі*

І ДІСЯТИ ГРИВІ ДІТЯЧИМ ПІРАТИЦЯМ

Позначка з'ї додається до іменитих, хто нас покинув

Це скорочення від *Zischrono Ivrocha* —
«той буде благословенна його чи її імениті».

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЧАСТИНА I

Обіцянка

ПРОЛОГ

Вранок над Тольюу, Славаччина
Червень 1929 року

Три сестри Цбі, Магда та Ліві оточили батька щільним колом на невеликому ганку біля їхнього будинку. Кущ олеандра, який мати дівчаток так завзято намагалася врятувати від загибелі, приречено опадє в кутку маленького садка.

Наймолодша, Ліві, якій лише три роки, схоплюється на ноги – їй важко всидіти на місці.

– Ліві, будь ласка, може, ти сидеш? – вмовляє Цбі. Їй сім, вона найстарша серед сестер, і її обов'язок – заспокоювати їх, коли вони пустують. – Ти ж знаєш, тато хоче з нами поговорити.

– Ні, – заперечею трирічна Ліві й продовжує стрибати навколо батька й сестер, гладячи по голові кожного, кого проминає. П'ятирічна Магда, середня сестра, малює сухою олеандровою гілкою в пилюці якісь фігури. Зараз тепле сонячне літнє пообіддя. Чорний хід відчинено, туди вривається спека, а зідти в сад лине запах свіжоспеченого хліба. Два вікна: одне – на кухню, друге – у маленьку кімнатку, де мешкає родина, – бачили й краці дні. Шматки фарби з вікон пообсипалися на землю; зима зробила з будинком свою справу. Ворота в саду гризкою від пориву вітру: захітка зламана – ще одна річ, яку батько мав би полагодити.

– Ходи сюди, кошенятку. Сидеш мені на коліна? – манить батько Ліві.

Якщо таке каже хтось зі старших сестер – це одне, але якщо тебе так мило просить татко – то геть інше. Ліві падає батькові на коліна, її рука з розгому хльоскає його по голові. Вона не розуміє, що робить йому болюче.

– З тобою все гаразд, тату? – занепокоєно питає Магда, помітивши гримасу болю на його обличчі, коли голова сіпається назад. Вона проводить пальцями по його вкритій шетинною щоці.

– Так, любя, все гаразд. Мої дівчатка тут, зі мною, чого ще може бажати татко?

– Ти казав, що хочеш з нами поговорити? – завжди нетерпляча Цібі одразу хоче з'ясувати мету їхніх маленьких «зборів».

Менахем Меллер дивиться в очі своїх гарненьких донечок. Вони не думають про світ, не знають жорсткої реальності за межами їхнього милого будиночка. Жорсткої реальності, яку Менахем пізнав і з якою він живе й досі. Куля, що не вбила його у Першу світову війну, залишилася в шні і зараз, за дванадцять років, загрожує завершити розпочате.

Цібі, дівчина-вогонь... Менахем гладить її волосся. Народившись, вона оголосила, що світові краще стереттись й горе кожному, хто стане на її шляху. Її зелені очі перетворюються на вогняно-жовті, коли норв бере гору.

І Магда, вродлива, ласкава Магда – як це їй так швидко виповнилося п'ять? Він переймається, що добра натура Магди зробіть її вразливою, що люди скривдять і використовують її. Магдині великі сині очі дивляться на нього, і він відчуває її любов, її розуміння, що з ним не все гаразд. Він знає, що вона доросла не по роках, що вона вмє співчувати – успадкувала цю рису від матері та бабусі – й палко бажає дбати про інших.

Ліві припинив соватися, коли Менахем грасється з її м'яким кучерявим волоссям. Він уже говорив їхній матері, що вона дика, вольєлюбна, вона зламається, як суха галузка, якщо її поневолять. Її пронизливі сині очі та маленьке тільце нагадують йому оленятю, яке легко сполохати.

Завтра у нього операція, лікарі мають дістати злоякісну кулю з його шні. І чому вона не могла залишатися там, де була? Він постійно молився, щоб Господь дав йому більше часу з дівчатками. Він має виростити їх, відгуляти їхні весілля, взяти на руки онуків. Операція ризикована, і, якщо він не виживе, це може бути

їхній останній день разом. У такому випадку, хоч як прикро псувати сонячний день, він мусить сказати дівчаткам це зараз.

– Ну, тату, що ти хотів нам сказати? – смієся його Цібі.

– Цібі, Магда, ви знаєте, що таке обіцянка? – повільно запитує він. Йому потрібно, щоб вони сприйняли його слова серйозно.

Магда заперечно хитає головою «ні».

– Думаю, так, – каже Цібі. – Це коли двоє людей зберігають спільну таємницю, еге ж?

Менахем усміхається. Цібі завжди спробує, це йому найбільше в ній подобається.

– Близько, любя, але обіцянка може залучати більше ніж двох людей. Я хочу, щоб ця обіцянку ви дали втроєх. Ліві зараз не зрозуміє, тож мені потрібно, щоб ви пояснювали їй це, доки вона зрозуміє.

– Я не розумію, тату, – перебиває Магда. – Ти мене заплутав.

– Це дуже просто, Магда, – усміхається Менахем. Нічого не тішить його більше, ніж розмови зі своїми дівчатками. Йому перекоплює подих; він мусить пам'ятати що мить, цей сонячний день, широко розплющені очі трьох його доньок. – Я хочу, щоб ви пообіцяли мені й одна одній, що завжди дбатимете про своїх сестер. Що завжди допоможете одна одній, хай там що. Що ви нікому не дозволите вас розлучити. Розумієте?

Магда й Цібі кивають, а Цібі раптом серйозно запитує:

– Я розумію, тату, але навіщо комусь нас розлучити?

– Я не кажу, що хтось вас розлучатиме, я просто хочу, щоб ви мені пообіцяли: якщо хтось спробує це зробити, ви пам'ятатимете, про що ми говорили сьогодні, і зробите все, що у ваших силах, аби цього не допустити. Ви сильніші разом, маєте не забувати про це...

Менахем затинається і прочищає горло.

Цібі й Магда переглядаються. Ліві дивиться то на сестер, то на батька, знаючи, що розмова серйозна, але й гадки не має, що все це означає.

— Я обіцяю, тату, — каже Магда.

— Цібі? — запитує Менахем.

— Я також обіцяю, тату. Я обіцяю дбати про сестер. Я не дозволю нікому їх скриядити, ти ж знаєш.

— Так, я знаю, моя люба Цібі. Ця обіцянка стане угодою лише між вами трьома. Ви розповісте про неї Ліві, коли вона достатньо виросте, щоб зрозуміти?

Цібі хапає обличчя Ліві у свої долоні, повертає її голову й зазирає в очі.

— Ліві, скажи «я обіцяю».

Ліві роздивляється сестер. Цібі киває, захоплюючи її вимовити потрібні слова.

— Я обіцяю, — вимовляє Ліві.

— Тепер скажи це татові, скажи «я обіцяю» татові, — навчає її Цібі.

Ліві обертається до батька, її очі танцюють, вона ледь не вбухає сміхом, її маленьке сердечко тане від тепла його усмішки.

— Я обіцяю, тату. Ліві обіцяє.

Пригортаючи своїх дівчаток до грудей, він дивиться понад головою Цібі й усміхається ще одній дівчині у своєму житті, матері його доньок, яка стоїть на порозі; на її щоках блищать сльози.

Йому є що втратити, він мусить вижити.

РОЗДІЛ 1

*Вранов-над-Топльово, Словаччина
Березень 1942 року*

— Будь ласка, скажіть мені, що з нею все буде гаразд, я так неповаюся, — напосідається Хая на лікаря, що оглядає її сімнадцятирічну доньку.

У Магди вже кілька днів гарячка.

— Так, пані Меллер. У Магди все буде гаразд, — запевняє її лікар Кіселі.

У маленькій спальні стоять два ліжка: в одному Хая спить із її наймолодшою, Ліві, а інше Магда ділить зі старшою сестрою Цібі, коли та вдома. Велика шафа, напихана дрібницями чотирьох жінок у будинку, займає одну стіну. На почесному місці стоїть кришталевий флакон для парфумів із смарагдово-зеленим розпилювачем і китидею, а поруч — зерниста фотографія.

Вродливий чоловік сидить на простому стільці, малює на одному його коліні, трахи старша дівчинка — на другому. Ще одна дівчинка, уже доросліша, стоїть ліворуч. Праворуч — мати дівчат, вона поклала руку на плече чоловіка. Мати і доньки одягнені в білі мереживні сукні, разом вони виглядають як ідеальна родина, чи принаймні... виглядали.

Менахем Меллер помер на операційному столі. Кулю нарешті витягнули, але він утратив забагато крові, щоб вижити. Хая залишилася вдовою, а дівчата — сиротами. Іцхак, батько Хаї та дідуся сестер, переїхав до маленького будиночка, щоб допомагати, а брат Хаї Іван живе в будинку навпроти.

Хая не сама, хоч почуваться дуже самотньою.

Важкі штори закривають Магду, яка тремтить у гарячці, від яскравого весняного сонечка, що просвічує понад карнизом.

— Ми можемо поговорити в іншій кімнаті? — лікар Кіселі торкається передпліччя Хаї.

Ліві сидить на іншому ліжку, схрестивши ноги, вона спостерігає, як Хая кладе ще один вологий рушник Магді на чоло.

— Залишишся з сестрою? — запитує мати, і Ліві киває. Коли дорослі виходять із кімнати, Ліві перелазить до ліжка сестри, лягає біля неї та продовжує вологою ганчіркою стирати піт з обличчя Магди.

— З тобою все буде гаразд, Магда. Я не дозволю, щоб із тобою щось сталося.

Магда силувано усміхається.

— Це моя справа. Я твоя старша сестра. Я піклуюся про тебе.

— Тоді одужуй.

Хая та лікар Кіселі проходять кілька кровів зі спальні у вітальною маленького будиночка. Вхідні двері відчиняються прямо до затишної вітальниці з крихітною кухнею злибні.

Дідусь дівчат Іцхак стоїть біля раковини і миве руки. Слід із дерев'яної стружки тягнеться за ним із подві'я, а ще більше стружки лежить на вищдлому синьому килимі, що криває підлогу. Налюканий, він обертається, хлопкоачи водою на підлогу.

— Що відбувається? — запитує Іцхак.

— Іцхаку, я радий, що ви тут, підійдіть і присядьте з нами.

Хая поквалом обертається до молодого лікаря, у її очах спалахує страх. Лікар Кіселі всміхається і проводить її до кухонного стільця, дістаючи ще один стілець з-під столу, щоб присів Іцхак.

— Зовсім кепсько? — запитує Іцхак.

— З нею все буде гаразд. Це гарячка, нічого такого, молода здорова павна сама одужає у свій час.

— Тож про що мова? — Хая простягає руку до лікаря.

Кіселі знаходить ще один стілець і сідає.

— Я не хочу, щоб ви лякалися того, що я вам скажу.

Хая киває, тепер відчайдушно прагнучи, щоб він сказав те, що має. Вона так змінилася від початку війни: між бровами залягла зморшка, Хая така худя, що одяг на ній тепліється, як на жердині.

— Про що мова, чоловіче? — вимагає відповіді Іцхак. Відповідальність, яку він несе за доньку та онуоч, передчасно зістарили його, у нього немає часу на тазмінці.

— Я хочу забрати Магду до лікарні.

— Що? Ви тільки-но сказали, що їй краще! — вибухає Хая. Вона різко встає, хапаючись за стіл, аби втриматися.

Лікар Кіселі підіймає руку, щоб заспокоїти її.

— Це не тому, що вона хвора. Є інша причина, чому я хочу забрати Магду до лікарні, і, якщо ви послухаете, я все поясню.

— Про що ви говорите? — дотується Іцхак. — Поясніть.

— Пані Меллер, Іцхаку, до мене доходить чутки, жалючі чутки: кажуть, що молодих євреїв, хлопців та дівчат, забирають зі Словаччини працювати на німців. У лікарні Магда буде в безпеці, я обіцяю, що не дозволяю, щоб із нею сталося щось погане.

Хая падає на стілець, закриваючи руками обличчя. Це набагато страшніше за гарячку.

Іцхак розсієно поплескує її по спині, але зараз він зосереджений, налаштований почути все, що скаже лікар.

— Що ще? — запитує він, зазираючи лікареві в очі й поглядом закликаючи його бути відвертим.

— Як я сказав, чутки і пересудя, недобрі для євреїв чутки. Якщо вони прийдуть по ваших дітей, це початок кінця. І працювати на нацистів? Ми й гадки не маємо, що це означає.

— Що ми можемо зробити? — запитує Іцхак. — Ми вже втратили все: право працювати, годувати наші родини... Що ще вони хочуть у нас забрати?

— Якщо те, що я чую, базується на фактах, вони хочуть ваших дітей.

Хая вирівнює спину. Її обличчя червоне, але вона не плаче.

— А Ліві? Хто захистить Ліві?

— Здається, вони забирають молодь, починаючи зі шістнадцяти років. Ліві чотирнадцять, еге ж?

— Їй п'ятнадцять.

— Ще дитина. — усміхається лікар Кіселі. — Гадаю, з Ліві все буде гаразд.

— А як довго Магда пробуде в лікарні? — запитує Хая й обертається до батька. — Вона не захоче лягати в лікарню, не захоче залишати Ліві. Пам'ятаєте, батьку, коли Цібі пішла, вона залишила Магду піклуватися про наймолодшу сестру.

Іцхак поплескує Хаю по руках.

— Якщо ми хочемо її врятувати, вона мусить лягти в лікарню — бажав цього чи ні.

Список детей, погибших в лагере
Биренуа 1942-1943

59

X 2	All	Adler Leah, Russ 10 8
X 3	112	A Slavov Filip p.,Mullinger Olga Bl,14
X 4	113	Ascher Leah p.,Molner Fay,Black 14
X 5	114	Baum Sara p.,Wolfeil Ma, W,17/4500
X 6	115	Becanova Maria p.,Kovalevna Ma Bl,17/4500
X 7	116	Beer Lisa p.,Trenkova Lisa Bl,17/1907
X 8	117	Bilgig Helena
X 9	118	Brodsky Isidor
X 10	119	Brown Rosa p.,Molchanova Rosa,St.
X 11	120	Brown Zdzislaw
X 12	121	Brownska Rosa p.,Molchanova Rosa Bl.
X 13	122	Brown Sarah p.,Molchanova Rosa,St.
X 14	123	Cizova Miriam
X 15	124	Clavin Rinda p.,Wolfevna Ma,Bl,17 4500
X 16	125	Climova Faya,Black 22
X 17	126	Cupren Hilda p.,Kovalevna Rosa,Bl,17/4511
X 18	127	Delikat Fajza
X 19	128	Dezakh Isaac p.,Mullinger Olga,Black 14
X 20	129	Dobson Stella p.,Molchanova Leah,Black 22
X 21	130	Dobson Susan,Black 21
X 22	131	Dobsonova HEST p.,Kovalevna Ma Bl,17/4500
X 23	132	Farbman Paula
X 24	133	Furmanova Mirya p.,Trenkova Selma Bl,17/1900
X 25	134	Furmanova Erika p.,Trenkova Selma,Black 9
X 26	135	Fischer Gidj
X 27	136	Fischer Olga p.,Trenkova Selma,Black 9
X 28	137	Fischer Hilda p.,Trenkova Selma,Black 14
X 29	138	Furmanova Lili p.,Molchanova Olga 4500
X 30	139	Furmanova Ruby p.,Trenkova Lisa Bl,17/1907
X 31	140	Furmanova Ruth,Black 1
X 32	141	Furmanova IBI p.,Wolfevna Ma,Bl,17/4500
X 33	142	Goldman Miriam
X 34	143	Goldman Miriam
X 35	144	Goldman Miriam
X 36	145	Goldman Miriam
X 37	146	Goldman Miriam
X 38	147	Goldman Miriam
X 39	148	Goldman Miriam
X 40	149	Goldman Miriam
X 41	150	Goldman Miriam
X 42	151	Goldman Miriam
X 43	152	Goldman Miriam
X 44	153	Goldman Miriam
X 45	154	Goldman Miriam
X 46	155	Goldman Miriam
X 47	156	Goldman Miriam
X 48	157	Goldman Miriam
X 49	158	Goldman Miriam
X 50	159	Goldman Miriam
X 51	160	Goldman Miriam
X 52	161	Goldman Miriam
X 53	162	Goldman Miriam
X 54	163	Goldman Miriam
X 55	164	Goldman Miriam
X 56	165	Goldman Miriam
X 57	166	Goldman Miriam
X 58	167	Goldman Miriam
X 59	168	Goldman Miriam
X 60	169	Goldman Miriam
X 61	170	Goldman Miriam
X 62	171	Goldman Miriam
X 63	172	Goldman Miriam
X 64	173	Goldman Miriam
X 65	174	Goldman Miriam
X 66	175	Goldman Miriam
X 67	176	Goldman Miriam
X 68	177	Goldman Miriam
X 69	178	Goldman Miriam
X 70	179	Goldman Miriam
X 71	180	Goldman Miriam
X 72	181	Goldman Miriam
X 73	182	Goldman Miriam
X 74	183	Goldman Miriam
X 75	184	Goldman Miriam
X 76	185	Goldman Miriam
X 77	186	Goldman Miriam
X 78	187	Goldman Miriam
X 79	188	Goldman Miriam
X 80	189	Goldman Miriam
X 81	190	Goldman Miriam
X 82	191	Goldman Miriam
X 83	192	Goldman Miriam
X 84	193	Goldman Miriam
X 85	194	Goldman Miriam
X 86	195	Goldman Miriam
X 87	196	Goldman Miriam
X 88	197	Goldman Miriam
X 89	198	Goldman Miriam
X 90	199	Goldman Miriam
X 91	200	Goldman Miriam

Номери Марта (лівою) та Лілі (правою) – A-25592 та 4550

Номер Цібі – 4550

Лілі, Цібі та Марта (лілія направо) у дитинстві. Врань-над-Тотльєу, приблизно 1930 рік

Лілі, Цібі та Марта (лілія направо). Братислава, приблизно 1947 рік

Скомпійовано з доповіді Національного архіву Чехії

Список із Біренуа, укладений невдовзі після того, як у червні 1942 року Цібі та Лілію перевели туди з Аушвіцу. У рядку 642 імена Цібі та Гіти Фурманової, майбутньої дружини Лалі, татуувальниці Аушвіцу, записані поруч, дівчат розподілили до барака 21, це надзвичайний збіг.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>